

בית כנסת "אדרת אליהו" ע"ש הח' אליהו בן הח' ראובן משה קליין ז"ל

עלי אדרת אליהו

בס"ד, שבת פרשת שמות
מברכים חודש שבט (ר"ח ביום חמישי)
גיליון 247 שבט תשפ"ד

בגיליון זה:

עץ הפוך

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

ברכות הריח: מתי מברכים

מיני/עשבי/עצי בשמים?

רב הקהילה, הרב אסף הר-נוי

יהודי ארץ ישראל והשלטון

העות'מני

יואל קוטנר

ט"ו בשבט | חג לאילנות?

יהודה ליבוביץ

ברכות הודאות והודעות

הוועד

עץ הפוך

בחודש שבט מגיע ראש השנה לאילנות, המלמד אותנו שראשית הפריחה והלבלוב מגיעה דווקא בתוך החורף הקר והסגרירי. האדם נמשל לעץ- "כי האדם עץ השדה", וגם הוא יכול לפרוח ולגדול או לנבול ח"ו.

כדי להגיע לפריחה המיוחלת צריך להבין היכן נמצאים השורשים ובמה טוב להשקות ולדשן אותם.

המהר"ל מפראג אומר שהאדם דומה לעץ הפוך, רצונו לומר, ששורשיו של האדם הם במרומים- בשמים, בשונה מעץ השדה ששורשיו באדמה למטה.

בכדי להשקות את "עץ האדם" צריך להזין את שורשיו האמיתיים- השורשים הרוחניים שבמרום. המשכיל להבין זאת יזכה לפרוח, לגדול וללבלב, ופרותיו יהיו מתוקים וזכים.

ברכת חודש טוב ומבורך,
יהי רצון שנתבשר בשורות טובות!

אסף הר-נוי

ברכות הריח - מתי מברכים מיני/ עשבי/ עצי בשמים?

הרב אסף הר-נוי - רב הקהילה

אחת ההנאות הגדולות שיש בעולם היא ההנאה מן הריח, ועל כן תיקנו חכמים¹, לברך לפני שמריחים ריח טוב, כפי שתיקנו לברך קודם אכילה. בעניין ברכת הריח מצינו מספר ברכות(עצי בשמים, עשבי בשמים, מיני בשמים והנותן ריח טוב בפירות) ויש להבין מתי מברכים כל אחת מהן: **על ריח טוב היוצא מפרי-** כגון- מי שמריח לימון, אתרוג וכד'- מברכים "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם- הנותן ריח טוב בפירות".

"עשבי" בשמים / "עצי" בשמים / "מיני" בשמים:

"מיני בשמים" היא ברכה מיוחדת, שלכתחילה מברכים אותה על כל ריח שהוא לא עצי ולא עשבי בשמים, אך בדיעבד ברכה זו פוטרת את כל סוגי הריחות, ואם לא יודע מה לברך- יכול לברך אותה ויוצא ידי חובה². לכן נהגו בני אשכנז לברך בכל מצב בהבדלה "בורא מיני בשמים"- ובכך להציל מראש את מי שלא בטוח מה מברכים על כל מין ומין. "עצי בשמים"- מבחינת חז"ל **גם שיח נחשב לעץ**, וכך יוצא שרוב הצמחים שמפיקים ריח הם בעצם שיחים שברכתם "עצי בשמים". ומה נחשב לשיח שהוא "עץ" שמברך עליו "בורא עצי בשמים"? חז"ל קבעו שלושה תנאים: א) גזעו מתקיים משנה לשנה. ב) ענפיו או עליו יוצאים מן הגזע או הגבעול ולא מן השורשים. ג) הגזע או הגבעול קשה. "עשבי בשמים"- כדי שדבר יוגדר כעשב מספיקים שני תנאים: א) גבעולו רך. ב) צריך לזרועו כל שנה מחדש או שעליו יוצאים משורשו.

הלכה למעשה- רוב השיחים שאנו מכירים כדוגמת **ההדס, יסמין, רוזמרין, ציפורן**, ועוד- ברכתם "עצי בשמים", שכן מדובר בשיחים המתקיימים משנה לשנה, בעלי גזע קשה, וענפיהם יוצאים מהגזע עצמו ולא מן השורשים באדמה. לעומת זאת-עשבים המפיקים ריח, כדוגמת **פיגם, מנטה, נרקיס וכד'** הגבעול שלהם רך ועליהם יוצאם משורשם ולא מהגזע עצמו ולכן ברכתם "עשבי בשמים".

ובכל מקרה- כשיש ספק ולא יודע מה נכון לברך- יכול לברך ברכת "מיני בשמים" ובכך יוצא ידי חובה על כל ריח וריח

¹ ברכות דף מג; מן הפסוק "כל הנשמה תהלל י-ה".

² שו"ע, רטז, ב'.

יהודי ארץ ישראל והשלטון העות'מני

סקירה היסטורית של המאה ה-16 עד המאה ה-18

יואל קוטנר – ע"פ מאמר של יהודית ליטבק

האימפריה העות'מנית

האימפריה העות'מנית כבשה את ארץ ישראל מהממלוכים בשנת 1517. באותה עת מנתה הקהילה היהודית כ-5000 נפשות שהם מעט פחות מ-2% של האוכלוסייה הכוללת דאז. היו יישובים יהודיים שלא הושפעו מתוצאת הכיבוש והיו גם היו כאלה שסבלו ממקרי אלימות וביזה. אך, בסופו של דבר, הכיבוש העות'מני היה לטובת גורלם של יהודי א"י. ככל שהאימפריה התרחבה יהודים ספרדים מצאו מקלט בה ונהנו מהאפשרות לנוע בתוככי גבולותיה. היו יהודים שניצלו את ההזדמנות לעלות לארץ ישראל ולהתיישב בה.

חברון

בשנת 1540 הגיעה קבוצה של יהודים ספרדים לחברון ותגבר את הקהילה היהודית המקומית הזעירה. ההיסטוריון ג'רלד אורבך כותב: באה קבוצת יהודים ממגורשי ספרד יחד עם מנחם בן משה בבלי, סופר נערץ מבגדד, וקנתה קרקע בחברון מקהילת הקראים המקומית. הנדבן, הרב מליכאל אשכנזי קנה חצר שכונה "EL CORTIYO"-חצר היהודים. הוא גם סבסד רכישת מבנים נוספים סביב בית כנסת שנבנה באותה עת והיה לרבה של הקהילה היהודית המחודשת בחברון. הרב אשכנזי, תלמיד חכם ופייטן עודד את הגירת תלמידי הקבלה מצפת, שם למד, לחברון.

בית הכנסת אברהם אבינו בחברון

צפת

צפת גם היא חוותה נהירה של יהודים מהגרים. ביניהם הרב יוסף קארו בעל השולחן ערוך. בצפת הוא מונה לבית הדין הרבני וייסד ישיבה. באותה תקופה צפת הייתה למושבם של בעלי הקבלה – וביניהם הרב שלמה אלקבץ, הרב משה אלשיך ואולי הכי מפורסם מהם, הרב יצחק לוריא, הלא הוא האר"י ז"ל. ליד ירושלים, האר"י גדל בביתו של דודו במצרים, אליו הגיע יחד עם אמו לאחר פטירת אביו בטרם עת. מגיל צעיר הוא בלט כתלמיד חכם בקרב הרבנים המקומיים שהיו מלמדיו. בגיל העשרה הוא החל ללמוד קבלה ופיתח את גישתו הפופלארית ללימוד הקבלה.

הרב ברל ויין כותב: רב יצחק הגיע לצפת ב-1570 כדי ללמוד מאיש הקבלה, הרב משה קורדוברו אך הלה הלך לעולמו באותה שנה והרב יצחק ירש את מקומו כמוביל בלימוד הקבלה בעולם היהודי. למרבה הצער, אף האר"י ז"ל נקרא לישיבה של מעלה בפחות משלש שנים אחרי הגיעו לעיר. ברם, השפעתו ומורשתו זכו לחיי נצח הודות לתלמידיו בהפיצם את משנתו בעולם כולו.

טבריה

יחד עם התפתחותו הרוחנית, הגליל גם עבר התפתחות פיזית במאה ה-16, וזאת הודות לתרומתם המשמעותית של שני הנדבנים הידועים, דונה גרציה מנדס נשיא וחתנה דון יוסף נשיא. כידוע משפחת נשיא העשירה נמלטה מפורטוגל ואחרי תלאות רבות התיישבה בקושטא, בירתה של האימפריה העות'מנית. הם ניצלו את קירבתם לסולטן סולימן המפואר כדי לסייע בידיהם של אחיהם היהודים, ובמיוחד אלה שסבלו מרדיפת האינקוויזיציה. אחד מהישיגים היה שיקומה של העיר טבריה השוכנת לחופי הכנרת. ההיסטוריון ססיל רות' כותב: בשנת 1561 קיבל דון יוסף את העיר טבריה ושבעה יישובים באזור. מידיו של בסולטן ... ולמעשה הלה מינה אותו נסיך ומושל על תושביהם. המגמה, ככל הנראה, הייתה להקצות את המחוז ליהודים שהיו בסופו של דבר ל"בעלי הבית" עליו – אך תכנית זו נועדה למימוש רק בימים העתידיים לבוא. תנאי ה"מענק" המדויקים לא השתמרו. יש להניח כי משפחת נשיא שילמה תשלום משמעותי מראש לסולטן ואף "תרומה" שנתיתבהמשך.

עקב מחויבויות עסקיות ופוליטיות נבצר מדון יוסף להתיישב בא"י ותחתיו שיגר את סוכנו האישי יוסף בן ארדוט. לפני צאתו לדרך לא"י, ייתכן בקיץ 1563, התקבל בן ארדוט להתוועדות עם הסולטן שקיבל את פניו באהדה ואף העניק לו קצבה יומית. בן ארדוט נהנה ממעמדו הרם כקצין האימפריה וגם כנציגו האישי של דון יוסף. הוא נשא אתו העתק רשמי של הפירמן האימפריאלי ומכתבי מינוי למושל צפת ולמונים עליו בדמשק ובהם הוראה להושיט סיוע לבן ארדוט ככל שיידרש. התלוו אליו גם אלה שיתגייסו כחלוצים ביישובים חדשים שיקומו. החלוצים שיקמו את חומות העיר טבריה, שיפצו בתים נטושים ופתחו מחדש בית כנסת עתיק יומין.

דונה גרציה הורתה לבנות אחוזה לעצמה מחוץ לחומות העיר אך ספק רב אם היא הספיקה להתגורר בה. תוך דאגה לביטחון הכלכלי של העיר, דון יוסף הקים מפעל לטקסטיל בטבריה וייבא צמר מספרד. הוא גם עודד נטיעת עצי תות עבור ייצור משי וחקלאות. ססיל רות' כותב: תייר שביקר בעיר טבריה ב-1564 מתאר תמונה שונה לחלוטין מזו שתוארו צליינים 50 שנה קודם. העיר נראתה מרוחק; היא שכנה כה קרוב לים כנרת כי דגמה שחלקה שקוע בו; היא חזקה, מוקפת חומות מוצקות. היא עתירת עצי דקל, תפוזים ואורן עד כדי שכרון חושים מרב ניחוחות הטבע.

כידוע, טבריה גם שימשה מרכז ללימוד תורה ומספר תלמידי חכמים העתיקו את מושבם מצפת לטבריה בעידוד ותמיכה מלאה של דונה גרציה. קהרותיה של טבריה בעשורים הבאים אינם נהירים. דון יוסף ביקש להביא עוד יהודים לעיר המשגשגת אך קבוצות עולים מתו בדרך בלב ים או נשבו ע"י פיראטים ונמכרו לעבדות. בסופו של דבר מספר העולים החדשים אינו ידוע. ברם, כן ידוע כי אלה שבאו סבלו מעוניות ואלימות ביד האוכלוסייה הבדואית והערבית המקומית. היו כאלה שנטשו את העיר ליעדים בטוחים יותר. אחרי פטירתו של דון יוסף הקהילה היהודית הטבריינית הלכה ודעכה. אך, מאמציה של משפחת נשיא לא היו לשוא. הרב חיים אבולעפיה ותלמידיו עלו בשנת 1740 מהעיר סמירנה והתמסרו לשיקום החקלאות וגם פתחו ישיבה בעיר.

בית הכנסת אבולעפיה –
נוסד בשנת 1742

ירושלים

במאה ה-17 קהילות יהודיות בארץ חוו התפוכות רבות – התקפות אלימות, מגפות ורעב. ובכל זאת היו אי-אלו אישים בעלי שם שעזבו את ארץ מוצאם ועלו לא". הרב ישעיה הורוביץ, השל"ה, עלה לירושלים מפראג ב-1621 בהיותו בן 61. הרב היה ידוע ברחבי תבל בחוכמתו ומיד נתמנה רבה האשכנזי של ירושלים.

ב-1625, המושל המקומי האכזר כלא את הרב הורוביץ ורבנים נוספים והחזיק בהם עד שנפדו. עם שחרורו הרב הורוביץ ברח לצפת ומשם לטבריה שם נפטר ב-1630.

אישיות נוספת, הרב יעקב צמח, עלה לארץ מפורטוגל. הוא גדל בקרב משפחת אנוסים וברח לצפת שם שקד בלימוד תורה ונהיה תלמיד חכם ומורה. ב-1642 הוא עבר לירושלים ושם הקים ישיבה.

לאחר פטירתו של הרב צמח, המשיך בדרכו הרב יעקב חגיז שהגיע לירושלים ב-1658 מאיטליה. הוא יזם חידושים בסדר הלימוד בישיבה במגמה להעניק לכל תלמיד בסיס איתן בלימוד התורה.

קצב העלייה האטה במאה ה-17 אך עם בוא המאה ה-18 הוא שוב גדל. פרופ' יעקב ברנאי כותב כי באו מהגרים ברצף משנות ה-30 של המאה ה-18 ועד סופה. הפקידים באיסטנבול אפשרו הגירתם של אלפי יהודים לארץ ואף ארגנו את עלייתם. בכל שנה ערכו הפקידים רשימות של המהגרים בפועל ואף אלה בפוטנציה מארצות אחרות ובכל שנה שכרו אוניות עבור העולים. בספינות שהפליגו מאיסטנבול היו 100-200 נפשות. אך איסטנבול לא הייתה הנמל היחיד שממנו הפליגו האוניות. ידוע כי לקראת סוף הקיץ הפליגו ספינות מאיזמיר, סלוניקי, לבורנו שבאיטליה ומאמסטרדם. נדמה כי מאות יהודים עלו ארצה מידי שנה כדי להתיישב בה וכאלה שביקשו לעלות לרגל ולשוב לביתם בחו"ל. בין המהגרים היו רבנים ידועי-שם וגם עשירים שתרמו רבות לקהילות הקיימות בארץ. עלייתם של רבנים רבים הביא להקמת ישיבות רבות בארץ בכלל ובירושלים בפרט. היו עולים שבאו ביזמתם וגם אלה שבאו יחד עם ובהשפעתם של מנהיגים נלהבים שהטיפו להגשמת החלום של יישוב הארץ.

הרב יהודה החסיד מפולין אסף 1500 נפשות, קבוצת יהודים אשכנזים הגדולה באותם ימים שיצאו לדרך לא". למרבה הצער 500 מהם מתו בדרך.

בהגיע האלף הנוטר לירושלים ב-1700 הם כמעט והכפילו את האוכלוסייה בעיר והחלו לבנות בתים ובית כנסת. אסון פקד את הקבוצה בפטירת הרב יהודה החסיד חמישה ימים בלבד אחרי הגעתם לעיר. אנדרלמוסיה שררה בקרב יהודי הקבוצה. היו שחזרו לחו"ל ואחרים נטשו את ירושלים והתפזרו ליעדים אחרים בארץ.

היו גם היו כאלה שנשארו בעיר אך תוך זמן קצר פרנסתם הלכה ויבשה. בחוסר ברירה הם לוו כסף מערבים בעלי קרקעות. במרוצת הזמן החובות הלכו וטפחו והערבים היו לקצרי רוח. ב-1720 סבלותם פקעה והם תקפו את הקהילה היהודית והרסו את בתיהם ובית הכנסת. נעצרו מספר יהודים ואחרים ברחו מהעיר. במהלך מאה השנים הבאות נאסר על יהודים אשכנזים להתיישב בירושלים.

בית הכנסת שהחריבו הערבים הלא הוא בית הכנסת ה**חורבה** שנבנה מחדש ושוב חרב ושוב נבנה מחדש אחרי מלחמת ששת הימים.

מנהיג נוסף שעלה לארץ עם תלמידיו ממרוקו הוא הרב חיים אבן עטר – האור החיים. עם בואו לירושלים ב-1742 הוא הקים בית כנסת וישיבה. המבנים המקוריים נמצאים בעיר העתיקה ברח' אור החיים.

בית הכנסת החורבה כיום

אישיות נוספת שבא לא"י הוא הרב גרשון כי-טוב, גיסו של הבעל שם טוב. בנימה פסימית לאור קשיי החיים שהוא חווה, הוא כתב במכתב כי הוא איננו נהנה במאומה מחיי העולם הזה. יש להניח כי דרישותיו החומריות היו מעטות ובכל זאת הוא סבל ממחסור. לא הייתה לו חברותא מקרב האשכנזים וע"כ הוא יצר קשרים עם הקהילה הספרדית. עם כל זאת, הרב שימש כשלהבת שדרבנה אחרים ללמוד מדוגמתו ולעלות ארצה. למעשה, עלייתם של החסידים של הבעל שם טוב עלו בעקבות הרב כי-טוב. זרם העולים החל טיפין וגמר גלים. קבוצת החסידים הראשונה התיישבה בטבריה באמצע המאה ה-18. בין חברי הקבוצה שני רבנים – הרב נחמן מהורדנקה והרב מנחם מענדיל מפרמישלין.

בראש קבוצה גדולה עמד הרב מנחם מענדיל מוויטעבסק בשנת 1777. הרב מענדיל, אישיות נערצת ברוסיה הביא עמו 300 תלמידים. איתרע מזלם ואחד האוניות טבע בים ונספו 30 נפשות. ה-270 הגיעו לצפת שם נתקלו בעוינות מצד הרשויות וקשיים כספיים. הרב מנחם מענדיל החליט להעתיק את מקום מושבו לטבריה. מספר חסידים בהנהגתו של הרב אברהם מקאליסיק החליטו להישאר בצפת.

בטבריה חסידיו של הרב מנחם מענדיל בנו בית כנסת שעמד על תלו עד הרעש פקד את העיר ב-1837. ב-1870 הוא נבנה מחדש ע"י חסידי קארלין-סטולין. הרב מנחם מענדיל זכה להוקרה מחסידיו וגם מהקהילה הספרדית המקורית. הוא שקד על מערכת יחסים חמה עם קהילה זו ובנו נשא לאישה בת של הקהילה. למרות הקשיים שחווה בארץ, הרב מנחם מענדיל ביטא את אהבתו לארץ ישראל ועודד יהודים להתיישב בה.

הרב אליעזר מלמד כותב: אין לשער כמה רבה השפעתו של הרב מנחם מענדיל בעלותו לא"י על הקהילה החסידית, ובמיוחד על יהודי רוסיה. הדוגמא האישית של הרב החכם החסידי הדגול מכולם בדורו שוויתר על חיים נוחים הרבה יותר ותוך הקרבה אישית הייתה הרבה יותר אפקטיבית מאלף דרשות. טיפין טיפין הקהילה החסידית בארץ החל לצמוח ולגדול. קהילה זו שימשה את התשתית עליה נבנה העולם החסידי מחדש אחרי זוועות השואה.

קברו של הרב מנחם מענדיל מוויטעבסק בטבריה

למרות עלייתם הרצופה של יהודים מהגרים, האוכלוסייה היהודית בא"י עד סוף המאה ה-18 לא גדלה. מספר אסונות פקדו את קהילות היהודים – הרעש בצפת, מגפות בירושלים, עלילת דם בחברון, בצורות ותקלות אחרות. כתוצאה, הרבה מתו ולא מעט עזבו את הארץ וחזרו לארצות מוצאם. תחיית חיים יהודיים בארץ תמתין לעידן הציוני מאה שנים הלאה.

ט"ו בשבט | חג לאילנות?

יהודה ליבוביץ

במקומות רבים בתנ"ך אנו מוצאים שימוש בטבע כמטאפורה לעוצמתו של הקב"ה: "השמיים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע". עיון קל במזמור כ"ט בתהילים, העוסק בפן מעט שונה של היחס בין הקב"ה לבין הטבע, ומתוך הדברים ננסה להגיע לרעיון הנוגע לט"ו בשבט - ראש השנה לאילנות.

"מזמור לדוד, הבו לה' בני אלים, הבו לה' כבוד ועז, הבו לה' כבוד שמו, השתחוו לה' בהדרת קדש. קול ה' על המים, א-ל הכבוד הרעים, ה' על מים רבים. קול ה' בכח, קול ה' בהדר, קול ה' שבר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון, וירקידם כמו עגל, לבנון ושרין כמו בן ראמים. קול ה' חצב להבות אש, קול ה' יחיל מדבר, יחיל ה' מדבר קדש. קול ה' יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כלו אמר כבוד. ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם. ה' עז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום" (תהילים כ"ט).

הנטייה הטבעית של האדם המביט בטבע היא לייחס לטבע אין-סופיות. איננו יכולים להבחין בהתחדשותו של הטבע, ובעינינו נראה כאילו אנו בני האדם נולדים ומתים אך הבריאה הייתה מעולם ותהיה לנצח. זאת הסיבה לכך שבני האדם בעבר היו עובדים את השמש ואת הירח: בעיניו של האדם, בן החלוף, השמש והירח נראים כקיימים לעד, ולכן ייחסו להם כוחות אלוהיים.

המזמור שהבאנו מתאר שאף הטבע נתון למרותו של מלך כל הארץ. בתחילת המזמור, הטבע נקרא שלא ליטול את הכבוד לעצמו, אלא להעניק אותו למלך הכבוד: "הבו לה' בני אלים". לדעת אבן-עזרא, "בני האלים" הם גרמי השמיים, וכל הגורמים המקבלים את כוחם מהקב"ה נקראים להכיר בגדולתו של הא-ל ולתת לו את הכבוד.

בהמשך המזמור, המשורר מנמק מדוע הטבע צריך להעניק את הכבוד לקב"ה - שכן ה' הוא המושל בטבע: "קול ה' שובר ארזים... קול ה' יחיל מדבר... קול ה' יחולל אילות ויחשף יערות...". בפסוקים אלה מודגשת שליטתו של הקב"ה בטבע. הקב"ה - הוא שמחולל את שירת השדה ואת מחול האילות.

סופו של הפרק מדגיש בצורה חזקה ביותר את נצחיותו של הקב"ה. בניגוד לטבע הנברא, הקב"ה הוא ראשון והוא אחרון: "ה' למבול ישב, וישב ה' מלך לעולם". המבול הוא סימן לכך שהייתה תקופה בה הטבע הושמד כליל מעל פני האדמה, וה' היה מלך לבדו על כל הארץ. בסיום זה מודגש כי הקב"ה אינו תלוי בטבע וקיומו הוא נצחי, בניגוד לטבע - שנברא ע"י הקב"ה, הושמד במבול ונברא מחדש.

ייתכן שהבנת המזמור צריכה להאיר באור חדש גם את ט"ו בשבט - היום המסמל את התחדשות הטבע, "ראש השנה לאילנות". בנגוד לימי ההולדת המוכרים לנו, בהם מכבדים את בעל השמחה החוגג את יום ההולדת, בט"ו בשבט אנו חוגגים את יום ההולדת לאילנות כדי להעניק כבוד לקב"ה, שאין לו ראשית או 'יום הולדת', אך הוא שיצר את הכל.

מזל טוב

- מזל טוב למשפחת קוטנר לרגל הולדת הנינה.
- מזל טוב לגברת לאה הרוש לרגל הולדת הנינה.
- מזל טוב למו"ר הרב אסף ולמשפחת הר-נוי לרגל בר המצווה של אלקנה.
- מזל טוב למשפחת בלוך לרגל אירוסי הבן, שלום.
- מזל טוב למשפחת גמפל לרגל הולדת הנכדה, עדן בת לנדב וג'סיקה.

• אנחנו משתתפים בצערה של משפחת טומשובר על פטירת חברנו משה יעקב ז"ל.

law.golan@gmail.com
yehuda.lebovich@gmail.com
eliahouk@gmail.com
nirekal@walla.com
yoavshap89@gmail.com

0546691911
0526448094
0545723801
0502017023
0508854785

אריאל גולן
יהודה ליבוביץ'
אליהו משה קליין
ניר קלמנוביץ'
יואב שפירא